

demış ve oradan ayrılmıştır. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle demiştir: “Bu adam kurtuluş yolunu bulmuş, kurtuluş yolunu bulmuştur” (*Müşned*, II, 169; a.e. [Arnaût], XI, 139-141; Ebû Dâvûd, “Şehru ramazân”, 9; İbrâhim Ali, s. 302-303, 360-361). Abdullah b. Abbas’tan rivayet edilen bir hadiste de Resûlullah, Zilzâl sûresinin Kur’an’ın yarısına, İhlâs’ın üçte birine, Kâfirûn sûresinin de dörtte birine denk geldiğini söylemiştir (Tirmizî, “Fezâ’ilü’l-Kur’ân”, 10; İbrâhim Ali, s. 360-363; Kâfirûn sûresiyle ilgili beyanın sıhhati hakkında bk. *DİA*, XXIV, 149). Şehâbeddin Mahmûd el-Âlûsî, Zilzâl sûresinin Kur’an’ın yarısına denk gelişini onun içerdiği hükümlerin dünyaya ve âhirete dair olmasına, sûrenin âhiret ahkâmını kısaca içermesi özelliğine bağlamıştır (*Rûhu’l-me’ânî*, XXX, 602). İsmâil Hakkı Bursevî *Tefsîru Sûreti’z-Zelzele* adıyla bir risâle kaleme almıştır (Beyazıt Devlet Ktp., Genel, nr. 3507, vr. 116^a-121^a).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, “Tefsîr”, 99; *Müşned*, II, 169, 347; a.e. (Arnaût), XI, 139-141; Taberî, *Câmi’u’l-beyân* (nşr. Sıdkî Cemîl el-Attâr), Beyrut 1415/1995, XXX, 337; Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’ân* (nşr. M. Asım Vanlıoğlu), İstanbul 2011, XVII, 297; Vâhidî, *Esbâbü’n-nüzûl* (nşr. Eymen Sâlih Şa’bân), Kahire 1424/2003, s. 368; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmî’l-Kur’ân*, Beyrut 1408/1988, XX, 100; Ebû’l-Fidâ İbn Kesîr, *Tefsîrû’l-Kur’ânî’l-âzîm*, Beyrut 1385/1966, VII, 348-349; Heysemî, *Mecma’u’z-zevâ’id*, VII, 141; Sü-yûtî, *el-İtkân* (Ebû’l-Fazl), I, 36; Şehâbeddin Mahmûd el-Âlûsî, *Rûhu’l-me’ânî* (nşr. M. Ahmed el-Emed – Ömer Abdüsselâm es-Selâmî), Beyrut 1421/2000, XXX, 602; Elmalılı, *Hak Dini*, VIII, 6009; Ca’fer Şerefeddin, *el-Mevsû’atü’l-Kur’âniyye haşâ’işü’s-süver*, Beyrut 1420/2000, XII, 93-106; M. Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, Beyrut 1421/2000, XXX, 431-432, 437; İbrâhim Ali es-Seyyid Ali İsâ, *el-Ehâdis ve’l-âşârü’l-vâride fi fezâ’ili süveri’l-Kur’ânî’l-Kerîm*, Kahire 1421/2001, s. 302-303, 360-363; Mahbûbe Müezzîn, “Sûre-i Zilzâl”, *DMT*, IX, 415.

BEKİR TOPALOĞLU

ZİMBABVE

Güney Afrika’da bir ülke.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

II. TARİH

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Afrika’nın güneyinde denize kıyısı olmayan bir ülkedir. Eskiden Rodezya adıyla bir İngiliz sömürgesiydi. 18 Nisan 1980’de Zimbabve (Şona [Shona] dilinde “büyük taş evler, değerli evler”) adıyla bağımsızlığını kazanmıştır. Komşuları kuzeyde Zambi-

ya, kuzeydoğu ve doğuda Mozambik, güneyde Güney Afrika Cumhuriyeti, batıda Botsvana’dır. Resmî adı Republic of Zimbabve olan ülkenin yüzölçümü 390.759 km², nüfusu 11.392.629’dur (2009). Başşehri Harare (eski adı Salisbury, 2005 yılında yaklaşık 1.600.000), diğer önemli şehirleri Bulavayo (718.000), Mutare (168.000) ve Gveru’dur (146.000).

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Zimbabve büyük Orta Afrika platosunun bir bölümünü oluşturur. Ülkenin Zambezi ve Limpopo vadileri dışındaki büyük bir bölümü denizden 800-1500 m. yüksekliktedir. Bu platonun doğusunda yüksekliği 2596 metreyi bulan (İnyangani dağı) ve Mozambik’le sınır teşkil eden dağlık bölge yer alır. Kuzeybatıda Zambezi nehri üzerinde dünyanın en büyük şelâlelerinden biri olan Victoria şelâlesi bulunur. Yine bu nehir üzerinde olan baraj gerisindeki Kariba baraj gölü de dünyanın en büyük yapay gölleri arasındadır. Zimbabve’de tropikal iklim hüküm sürer. Ülkede mayıs ile temmuz ayları arasında serin ve yağışsız bir kış, ekime kadar sıcak bir mevsim, nisan kadar da sıcak ve yağmurlu bir yaz mevsimi görülür. Platolarda yağış ortalamaları 650-750 mm. arasındadır. Yağış doğudaki dağlarda daha yüksek, güneydeki vadilerde daha azdır. Ülkede dönemsel kuraklıklar görülür. Hâkim doğal bitki örtüsü ağaçlıklı savanlardır. Doğudaki dağlarda ve vadi içlerinde tropikal karakterli ormanlara rastlanır. Zengin bir ya-

ban hayatına sahip olan ülkede çok sayıda millî park kurulmuştur. Kilometrekareye yirmi dokuz kişinin düştüğü Zimbabve’de nüfusun % 37’si şehirlerde yaşar. Ülke nüfusunun % 98’ini siyahlar, geri kalanını da Asyalılar (çoğu Hintli) ve Avrupalı beyazlar (çoğu İngilizce’nin yanında Ndebele ve Şona dilleri de yer alır. Siyahlar Bantu dillerini konuşan iki büyük gruba ayrılır. Bunlar, ülkenin doğusunda yaşayan Şonalar ile (% 80) genelde güney ve batı bölgelerinde toplanmış olan Ndebeleler’dir (% 16). Halkın % 50’si Sankretik (yarı hristiyan yarı yerel inanışlar), % 25’i hristiyan, % 25’i yerel dinlere mensuptur. Zimbabve’deki müslümanların sayısı 127.500 civarındadır (nüfusun % 1’i). Ülke nüfusunun % 91’i okur yazardır.

Bağımsızlık döneminde Zimbabve ekonomisinde görülen büyümeye karşın işsizlik ve tarımdaki üretim düşüklüğü gibi sorunlar aşılamamıştı. Yeni düzenlemeler ve yabancıların yatırımları 1992’de belirli bir iyileşmeyi başlattı. Zimbabve hükümeti, 2000 yılında uygulamaya koyduğu tarım reformu çerçevesinde beyaz azınlığın topraklarını devletleştirerek yerli halka dağıttı. Bunun üzerine Batılı hükümetler ve uluslar arası kurumlar Zimbabve’ye ekonomik ve siyasal yaptırım uyguladılar. Bu yaptırımlar ülke ekonomisinin iyice bozulmasına yol açtı. Zimbabve 2007’de dünyanın en yüksek enflasyon oranına sahip ülkesi olarak kayda geçti. Ekonomik krizle birlikte işsizlik de % 80’e ulaştı, ülke nü-

Zimbabve’nin başşehri Harare’den bir görünüş

ZİMBABVE

Bulawayo'dan
bir görünüş

fusunun yaklaşık üçte biri ülkeden ayrıldı. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı verilerine göre 11,4 milyon nüfuslu ülkede 4 milyondan fazla kişi açlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır (2009). Ülkede eğitim kurumlarının sayısı gün geçtikçe artmaktadır. 1980'de sadece Harare'de Zimbabve Üniversitesi (1952) bulunurken üniversite sayısı bugün onu geçmiştir. Bulawayo'da Ulusal Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Mutare'de Afrika Üniversitesi ve Lupane Devlet Üniversitesi bunlar arasındadır.

Zimbabve'de ekonominin temeli tarımla zengin maden kaynaklarına dayanır. Ülkenin yalnızca % 7,3'ü tarıma elverişlidir. Sekizde bir kadarı çayır ve otlaqlarla kaplıdır; % 23'ünde ise ormanlar bulunur. Verimli toprakların çoğu yüksek platolar bölgesinde yer alır. Tütün ticarî amaçla üretilen önemli bir üründür. En çok üretilen tahıllar mısır, darı ve buğdaydır. Bunların dışındaki önemli ürünler arasında pamuk, yer fıstığı, manyok, şeker pancarı, çay, kahve ve çeşitli sebzeler sayılabilir. Hayvancılık yaygın olmakla birlikte ikincil bir gelir kaynağıdır ve daha çok sığır yetiştiriciliğine dayanır. Zimbabve madenler bakımından hayli zengindir. Bunların üretim miktarı açısından başlıcaları krom, altın, nikel, asbest, demir, bakır ve maden kömürüdür. Ülkede giyim, kimya sanayileri, demir çelik ve hafif endüstri gelişmiştir. İmalât için gerekli enerjinin çoğu Kariba Hidroelektrik Santrali'nden elde edilir. Zimbabve'de turizm düşüş göstermekle birlikte Victoria şelâlesi gibi önemli doğal güzellikler hâlâ turistlerin ilgisini çekmektedir.

Ülkenin belli başlı ihracat malları platin, pamuk, tütün, altın, demir alaşımları ve tekstil ürünleridir. İthalât mallarının başında ise çeşitli makineler ve makine aksamı, ulaşım araçları, kimyasal maddeler ve petrol gelir. İhracat gelirlerindeki azal-

maya bağlı olarak ödemeler dengesi büyük açıklar vermektedir. Dış ticaretinde ilk sırada Güney Afrika gelir. Bu ülkeyi Botswana, Demokratik Kongo, Çin ve Zambiya izler. Güney Afrika Cumhuriyeti, Zambiya ve Mozambik demiryollarıyla bağlantılı olan Zimbabve demiryolları ülke ticaretinde büyük önem taşır. Dış ticarete daha çok Mozambik'in limanlarından yararlanılır. Ülkenin karayolu ağıının yaklaşık beşte biri asfalt kaplanmıştır. Kırsal yörelere giden yollar genelde düşük kalitededir. Harare'de uluslararası bir havaalanı, ayrıca büyük şehirler arasında havayolu ulaşımı vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Türkkiye Ataöv, *Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri*, Ankara 1977, s. 466-470; Aydoğan Köksal, *Afrika Coğrafyası*, Ankara 1982, s. 140-141, 144-150; İbrahim Atalay, *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, İzmir 1999, s. 293-294; İbrahim Güner, *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, Erzurum 2000, I, 169-172; *Zimbabwe Demographic and Health Survey, 2005-2006*, Calverton 2007; "Zimbabwe", *Görsel Dünya Ansiklopedisi*, İstanbul 1983, XII, 3130-3137; "Zimbabwe", *ABR.*, XXII, 591-595.

İBRAHİM GÜNER

II. TARİH

Ülkenin adı, bölgesel Şona dilinde "büyük taş evler, değerli evler" anlamına gelen Dzimbadzembabve'den gelir. Bu ismi, kuzeyde Zambezi ile güneyde Limpopo nehirleri arasındaki alanda bulunan dünyanın en değerli taş evlerinden almaktadır. Eski adı, Zimbabve'de ilk maden arama imtiyazını alarak bölgeyi İngiliz kolonisi haline getiren İngiliz Cecil John Rhodes'e nisbetle Rodezya'dır. Buranın ilk sakinleri olan ve küçük topluluklar halinde yaşayan San yerlileri, milattan önce X-V. yüzyıllarda kuzeyde bu bölgeye göç eden, Bantu dilini konuşan göçebelerle karışarak Zimbabve'nin ilk yerleşimlerini oluş-

turdular. Bölgenin milattan önce IX. yüzyıldan itibaren Doğu Afrika ile yoğun ticaret içinde bulunduğu görülmektedir. Milattan önce IV. yüzyılda ülkenin güneyinde biri Nyanga'da, diğeri Gokomere'de iki coğrafi yerleşim yeri ortaya çıktı.

Portekizliler, milattan sonra XV. yüzyılda Doğu Afrika'ya ulaştıklarında bölgede milattan önce XI. yüzyıldan beri gelişen Karanga medeniyeti ve Mvari kültü yayılmıştı. XV. yüzyılın ikinci yarısında Karanga Kralı Mwene Mutapa, günümüzde Zimbabve ile Mozambik'in bir kısmını da içine alan ve Büyük Zimbabve olarak adlandırılan topraklarda büyük bir imparatorluk kurmuştu. Portekizli tüccarlar 1500'lerde Mutapa ile iletişim sağlayarak altın ve fildişi ticaretini kendi kontrollerine aldılar. Mwene Mutapa 1569'da Cizvitler tarafından vaftiz edilerek Hristiyanlığa girdi. XVI. yüzyılda bölgede güçlerini arttıran Portekiz kolonileri böylece Mutapa isminin Portekizce telaffuzu olan Monomutapa kralları üzerinde nüfuz kurdular. Monomutapa adıyla anılan bu imparatorluk, XVII. yüzyılın sonlarında Portekizliler'in git-tikçe artan baskısı ve Çanga liderliğindeki Rozvi hânedanının yükselişiyle ortadan kalktı.

Zimbabve tarihinde etkili olan ikinci Bantu göçü 1830'larda bu defa güneyden geldi. Bunlar Zulu şefi Şaka'nın baskısından kaçarak bölgeye gelen Ngoni halkı idi. Bundan daha etkili Ndebele Devleti'ni kuran Mzilikazi güçlerinin istilâsıdır. Bölge halkı Şonalar'ı tam bir hâkimiyet altına alan Mzilikazi bu dönemde topraklarına güneyden gelen Avrupalı misyonerlerle ilişki kurdu. İskoç misyoneri Robert Mof-

Kveke şehrinde Hintli müslümanların yaptırdığı cami

